

Mediálny atak na hudobné preferencie stredoškolskej mládeže a reálne možnosti školy kultivovať hudobný vkus

Mgr. Anna Prištiaková

„Ohýbaj ma, mamko, dokým som ja Janko. Keď ja budem Jano, neohneš ma, mamko.“

(Slovenské ľudové príslovie)

Škola je inštitúcia, ktorá má jednu z najväčších možností ovplyvňovať názory a vnímanie skutočnosti dnešnej mládeže. Toto konštatovanie vyplýva jednak z faktu povinnej školskej dochádzky a zároveň z možnosti pedagógov tvarovať obsahovú stránku vyučovania. Kvalita pedagogického pôsobenia je podmienená viacerými faktormi ako sú učebné plány a štandardy, stupeň a zriadenie školy, materiálne vybavenie, individuálny prístup každého z pedagógov a mnoho ďalších. V našom príspevku sa venujeme hudobnému vkusu, uvažujeme nad možnosťami školy kultivovať ho a opisujeme rôzne formy prezentácie hudby mládeži.

Podľa štátneho vzdelávacieho programu sa predmet Hudobná výchova vyučuje na Slovensku na oboch stupňoch základnej školy v rozsahu 1 vyučovacia hodina týždenne (33 hodín ročne) a po ukončení primárneho vzdelávania tento predmet zo vzdelávacieho programu úplne vypadáva, ak nerátame školy s umeleckým alebo pedagogickým zameraním. V rámci gymnázií je realizovaný predmet s názvom Umenie a kultúra, vzdelávací program však priamo s hudobnou edukáciou ani v rámci tohto predmetu priamo nepočíta a v programe je hudba spomínaná len minimálne a preto je v podstate vecou každej školy, prípadne pedagóga, aby zaujali k tomuto faktu istý postoj a využili hoci minimálne, ale predsa možnosti, ktoré sú ponúknuté a zaradili aj hudobnú edukáciu do učebných osnov predmetu Umenie a kultúra. Túto medzeru vo vzdelávacom systéme vo výdatnej miere zaplňajú médiá, ktoré vedome ovplyvňujú hudobný vkus a preferencie mladých ľudí, často práve pre komerčné a marketingové účely. Pedagógovia by si mali tento fakt uvedomovať a neponechať hudobnú edukáciu a ovplyvňovanie vkusu „náhodným okolnostiam“, ale cieľavedome, s ohľadom na individualitu žiakov, pozitívne vplývať na hudobné vnímanie mládeže.

Na margo médií povedal slovenský hudobný skladateľ a filozof Roman Berger (2007: 34), v rozhovore pre denník Sme, nasledujúce: „Štruktúru západnej spoločnosti tvorí vrstva

moci, ktorá je prepletená s biznisom, trieda pracujúcich spacificovaná konzumom a tolerované geto intelektuálov a umelcov. Moc sa dnes snaží človeka presvedčiť – a úspešne! – že je konzument. Lenže konzumný tvor je iba živočích. Ide o degradáciu človeka. Človek je potenciálne duchovná bytosť. Máme teda do činenia s ontologickým podvodom. A úloha médií je v tomto procese kľúčová. Médiá rozširujú ten najhrubší materializmus. (...) Dnešný materializmus je tak zakamuflovaný, že pre laika, ktorý nemá čas ani chuť sa nad tým zamyslieť, je takmer nemožné sa v tomto deštruktívnom procese vyznať.“

Súčasná realita (nielen) na Slovensku je taká, že spoločnosť je manipulovaná médiami, ktoré takpovediac ovládli náš život, sú jeho neoddeliteľnou súčasťou a prenikajú do mnohých návykov, ktoré sa mladým ľuďom dostávajú do stereotypov. Súžitie mladých s médiami je úplne iné, ako u generácie 40-tnikov a viac - ktorí sú ich pedagógmi. Vzniká tak priepasť a škola na to zatiaľ nie je schopná zareagovať. K vyriešeniu tohto problému by bola potrebná úplne iná filozofia vzdelávania a zmena štýlov či postojov nielen pedagógov, ale aj tých, ktorí tvoria školské zákony.

Adekvátnym je položiť si otázku: čo ponúkajú médiá a aký je pomer ovplyvňovania hudobného vkusu školou v porovnaní s médiami. Na základe krátkeho prehľadu slovenskej mediálnej scény a hlavne na príklade štvorročného gymnázia v Prešove sa pokúšame aspoň čiastočne uspokojivo na ňu odpovedať. Skôr ako budú prezentované výsledky nášho prieskumu sa ešte krátko zastavíme pri samotnom pojme hudobný vkus.

Poledňák (2006: 111) vo svojej štúdií *Hudební vkus a móda* definuje vkus ako „více či méně uvědomělý soubor kritérií, který se uplatňuje při výběru a hodnocení estetických podnětů.“ Podľa neho sa dá vkus chápať v dvoch rovinách – jednak ako vkus individuálny, ktorý je špecifický pre každého človeka, kedy ide o akúsi preferenciu určitých vecí a javov pred inými na základe páčenia sa a nepáčenia sa. Na druhej strane môžeme pod pojmom vkus rozumieť spoločenský vkus - všeobecne platnú normu, ktorá v spoločnosti existuje, a ktorú si jednotlivci môžu osvojiť. Obidva druhy vkusu sú vo vzájomnej interferencii a dalo by sa povedať, že neexistujú jeden bez druhého. My sme sa vo svojom skúmaní zamerali prevažne na skúmanie prvého druhu vkusu – a to je vkus individuálny.

Individuálny vkus každého človeka je ovplyvňovaný rôznymi faktormi a činiteľmi. Poledňák uvádza ako hlavnú oblasť kultúru, do ktorej zaradzuje aj rodinu a výchovu ako takú, spoločenskú situáciu, neformálne skupiny (im najmä mladý človek prikladá najväčší význam) a takisto je podľa neho vkus usmerňovaný či dokonca až manipulovaný prostredníctvom

kritiky a marketingových strategií na trhu, dnes hlavne v dôsledku pôsobenia masových médií. Pokiaľ ide o hudobný vkus, tu je podľa Poledňáka možné stanoviť tri hlavné zdroje vytvárania hudobného vkusu. Prvým zdrojom je hudobná skúsenosť jedinca, kde najdôležitejšiu úlohu zohrávajú emocionálne hudobné zážitky hlavne z formatívneho obdobia vývoja (teda najmä v žiackych a študentských rokoch). Druhým zdrojom je individuálna psychológia. Tu vstupujú činitele ako vlastnosti osobnosti, vývoj osobnosti, motivácia. Tretím zdrojom je kultúrna determinácia v najširšom slova zmysle. Jej podstatnú zložku tvorí kultúra ako výchova a vzdelanie ako racionálne prevzatie historickej skúsenosti ľudstva. „Lze se domnívat, že z posledně jmenovaného zdroje pramení základní, obrysově zaměřený vkus daného individua (zde jsou určeny možnosti a limity), zatímco v prvním a druhém zdroji (resp. v jejich vazbách) je zakotven právě „osobní index“ vkusu.“ (Poledňák 2006: 116) Z uvedeného vyplýva, že vzdelávanie je jedným z nosných zdrojov vzniku hudobného vkusu a zároveň, že tento vkus sa formuje predovšetkým v prvých dvoch desaťročiach veku človeka a preto sa práve školám otvára príležitosť podieľať sa na formovaní hudobného vkusu svojich žiakov a študentov s vysokou efektívnosťou. No taktiež treba dodať, že uvedené tvrdenia platia aj keď sa škola nepodieľa na formovaní vkusu, čo znamená, že ak to nie je škola, čo sa usiluje mladých ovplyvňovať, tak je to čokoľvek iné s čím sa mladí stretávajú – v lepšom prípade rodina, známi, rovesníci, umelecké idoly, v horšom prípade komercia v masmédiách.

Ešte jeden pojem považujeme za potrebné spomenúť v súvislosti s hudobným vkusom. Poledňák vo svojom texte otvára tému módy ako istej odnože vkusu. Módu chápe ako „krátkodobě preferovaný (vnucovaný) ideál krásy“ (Poledňák 2006: 118) a od individuálneho vkusu sa odlišuje svojou „stádovou“ povahou (je jej vlastná tendencia smerujúca k uniformite, aj keď je zároveň prejavom snahy odlíšiť sa od ostatných, ktorý módu nesledujú, alebo na ňu nestačia) a odlišuje sa takisto svojou krátkodobosťou, keďže premena módy je diktovaná nie z vnútra, ale zvonku sociálnym tlakom kvôli tomu, že premeny módy sú úzko spojené s trhom a jeho diktátom. „Obvykle se proti módě a módnosti oprávněně brojí, ale tyto jevy mají i své pozitivní stránky. Přispívají k pestrosti scény, přinášejí nové, někdy objevené věci, upozorní na do té doby nepozorované a nevyužívané aspekty jevů, mohou se přetvořit v dlouhodobě působící trendy.“ (Poledňák 2006: 118). Sféra hudby sa tiež nevyhla vplyvom módy. Tak ako boli počas stredoveku módne prvky tureckej hudby, počas 18. storočia v Paríži talianska opera, módny bol Wagner a jeho Bayreuth, v 20. storočí jazz a moderné spoločenské tance, tak sú dnes v móde napríklad hudobné festivaly. Móda sa zväčša neprejavuje až tak v samotnej tvorbe, ako skôr v sfére realizácie a prezentácie

hudby. Do módy sa dostávajú skladateľské mená, konkrétne tituly, nahrávky (bez mien Bach, Mozart, Vivaldi sa dnes hlavne v Prahe nezaobíde žiadny koncert, ktorý je prednostne zameraný na turistické publikum) (Poledňák 2006).

Hovoriť o móde v spojitosti so stredoškolskou mládežou má nemalý význam hlavne z hľadiska, ktoré sme už aj skôr načrtli, že mladí ľudia sú v tomto období obzvlášť formovateľní a otvorení rôznym vplyvom a takisto sú vo veku, kedy sa o módu nielen zaujímajú, ale usilujú sa s ňou držať krok. K svojmu individuálnemu vkusu preto mnohokrát pristupujú so zreteľom na aktuálny (neraz práve mediálne prezentovaný) módný trend, ktorému sa často vo svojich vkusových súdoch prispôsobujú.

V nadväznosti na prezentované filozofické zamyslenia Bergera a Poledňáka, uvádzame pre informáciu spomínaný prehľad masmediálnej prezentácie hudby s ohľadom na stredoškolskú mládež. V rámci médií sme sa zamerali na tri oblasti – televízia, rozhlas a internet.

Televízia ponúka viaceré relácie s hudobnou tematikou. Pokiaľ ide o konkrétne televízne stanice, považujeme za dobré spomenúť stanicu RTVS. Z jej programu stojí za zmienku relácia *Hudba made in Slovakia*, v ktorej moderátor Tomáš Hafner predstavuje každý týždeň jednu slovenskú kapelu, zväčša menej známu. I keď ide o nonartificiálnu scénu, táto relácia prináša zaujímavé informácie a prehľad slovenskej hudby pre mladých ľudí prístupným a moderným spôsobom. Medzi mladými je obzvlášť populárna česká televízna stanica Óčko TV, ktorá sa primárne venuje vysielaniu hudobných videoklipov populárnych svetových aj českých a slovenských hudobných skupín. Táto stanica je predovšetkým komerčne zameraná, prezentuje hudbu, ktorá je práve „v móde“ a je všeobecne mediálne presadzovaná. Súčasťou jej programu je aj *Hudobná hitparáda*, ktorá usporadúva jednotlivé hity do poradia podľa popularity. Vo všeobecnosti slovenské televízie vo svojom vysielaní zahŕňajú hudbu len ako vedľajší element, zameriavajú sa skôr na zábavu a televízne šou (napríklad *Superstar* alebo *Slovensko má Talent* a pod.), ktoré ak aj sú o hudbe, určite nie sú zamerané na prezentáciu artificielnej hudby alebo celkovo na prezentáciu hudby ako takej, ide skôr o hudbu ako prostriedok pre popularizáciu istých osobností alebo mediálnych „hviezd“. Pravdou však je, že televízia začína byť čím ďalej tým viac neprístupná pre mladú generáciu, hlavne z dôvodu pribúdajúceho množstva možností, ktoré ponúka internet.

Čo sa týka spomínaných hitparád, tie sú súčasťou vysielania takmer každej slovenskej rozhlasovej stanice. Podobne ako v prípade televízie Óčko TV, aj v tomto prípade ide však

o hitparády, v ktorých sa sleduje popularita toho-ktorého hitu či kapely. Rozhlasové stanice, ktoré sa venujú prezentácii artificijálnej alebo nonartificijálnej no nekomerčnej hudby, sú súčasťou RTVS (Rádio a Televízia Slovenska – štátna televízia a rozhlas) – napríklad Rádio FM, Rádio Devín alebo Rádio Klasika. Tieto rozhlasové stanice však nie sú veľmi populárne medzi mladou generáciou napriek kvalite relácií často uvádzanými moderátormi, ktorí sú zároveň fundovaní muzikológovia (napríklad jednou z nich je redaktorka Melánia Puškášová, ktorá uvádza reláciu *Stretnutie nad partitúrou* vysielanú rádiom Devín, kde sa venuje tvorbe slovenských hudobných skladateľov). Mladá generácia preferuje skôr rádia komerčného charakteru (napríklad rádio Express, Fun rádio, rádio Európa 2 a iné).

Najväčší vplyv na vytváranie názorovej platformy súčasnej mladej generácie má internet. Divergentnosť prístupov k počúvaniu hudby je tak obrovská, že zasahuje aj do samotnej povahy hudobného vkusu, ktorý je stále viac modelovaný cez mimohudobné faktory (o hudbu často v podstate ani nejde). Toto je aj podľa nášho názoru najväčší problém - manipulácia so vkusom cez ziskové záujmy médií. Málo kreatívnu sa začína ukazovať aj individuálna umelecká interpretácia a tvorba - dnešní mladí sa jej venujú v minimálnej miere, nakoľko takmer všetky mediálne prezentované formy interpretácie hudobných diel sú v istom zmysle "prefabrikáty" (napríklad Superstar – ide o napodobňovanie, kopírovanie, nie je ponúknutá takmer žiadna možnosť skutočne vlastnej interpretácie). Ďalší problém, ktorý súvisí s internetom je globalizácia. Jeden hit je ponúkaný pre mladých na celej zemeguli a aj slovenské médiá sa zväčša orientujú na globalizačné trendy, ktoré sú pre nich ziskovo výhodnejšie. Povedomie o národnej hudbe či regionálnej umeleckej kultúre je stále viac v úzadí záujmu mladej generácie. Pokým niekedy bola národná hudba považovaná za znak kultúrnej vyspelosti národa, dnes sa na posudzovanie kultúrnosti stanovujú úplne rozdielne kritériá a za umelecky zorientovaných sa často považujú ľudia, ktorí majú prehľad o svetovej hudobnej produkcii bez kontextu domácej tvorby.

Internet ponúka mladým ľuďom nespočetne veľa možností stretnúť sa s hudbou a je v podstate na každom osobne, či sa rozhodne hudbu spoznávať komerčnou cestou, alebo bude voliť menej agresívne formy prezentácie. Mladá generácia potrebuje impulz od niekoho so širšími poznatkami a skúsenosťami, aby vedela, čo je kvalitné a čo stojí zato vyhľadať. Ak podnet neprichádza z domáceho či školského prostredia alebo aj keď prichádza, no nie je dostatočne presvedčivý, u mladých ľudí sa nevytvárajú a nepestujú návyky prijímať umeleckú hodnotu a z množstva ponúkaných možností ju odčítavať.

Aké má teda škola reálne možnosti ovplyvňovať hudobný vkus študentov, učiť ich stavať sa kriticky k rýchlo sa meniacim módnym trendom a prezentovať im spôsoby citlivého vnímania hudby? Poledňák (2005) vo svojej štúdií *K hudbě v procese komunikace a k polyestetickému potenciálu hudby* rozoberá ako môže pôsobenie hudby viesť k rozvoju jednotlivých druhov inteligencie (hudobnej, kinestetickkej, intrapersonálnej, interpersonálnej, priestorovej, jazykovej, logicko-matematickej). Vyjadruje možnosť a zároveň potrebu zapájať hudbu do všetkých úrovní vyučovacieho procesu. Je teda možné konštatovať, že škola môže sprostredkovať žiakom stretnutie s hudbou aj keď na to nemá vyhradený samostatný predmet. Vďaka polyestetickému potenciálu hudby, je možné ju integrovať do rozličných predmetov a aktivít v rámci vyučovania, čo dáva nádej pri posudzovaní vplyvu školy na hudobný vkus žiakov.

V súvislosti s touto témou sme uskutočnili prieskum na štvorročnom gymnáziu v Prešove. Zamerali sme sa na zmapovanie foriem stretnutia s hudbou, ktoré škola študentom poskytuje nielen v rámci vyučovania, ale aj v rámci školských a mimoškolských aktivít a podujatí. Uskutočnili sme rozhovor s pedagógmi realizujúcimi výučbu umelecko-výchovných predmetov, pri ktorom sme zisťovali informácie o uvedených oblastiach.

V rámci umelecko-výchovných predmetov je na gymnáziu realizovaný predmet Umenie a kultúra, v rozsahu jedna vyučovacia hodina týždenne v prvom a druhom ročníku a dve vyučovacie hodiny týždenne v treťom ročníku. Rámcové témy preberané na tomto predmete sa v prvom ročníku týkajú najmä všeobecného poznávania umeleckej kultúry svetovej aj národnej, osvojovanie si základných pojmov týkajúcich sa umenia a priblíženie jednotlivých výrazových prostriedkov umenia. V druhom ročníku sa osnovy zameriavajú na bližšie priblíženie jednotlivých umení, z 33 hodín je hudobnému umeniu venovaných 6 vyučovacích hodín. Súčasťou tretieho ročníka je oboznámenie sa s dejinami umenia so zameraním na výtvarné umenie (maliarstvo a architektúra) a z tretiny aj na hudobné umenie. V rámci tohto predmetu sa škola snaží organizovať rôzne exkurzie a návštevy najmä galérií, múzeí a historických objektov. Každá trieda sa minimálne raz za rok zúčastní aj výchovného koncertu či už v divadle alebo v PKO (Park kultúry a oddychu). Koncerty sú vybrané podľa aktuálnych ponúk jednotlivých inštitúcií. V škole taktiež funguje dramatický krúžok, ktorého súčasťou je aj prezentácia a interpretácia hudobných ukážok. Škola má taktiež zriadené študentské rádio, ktoré každý deň cez veľkú prestávku vysiela krátke prezentácie z aktuálneho diania v škole alebo v meste (prípadne na Slovensku alebo celosvetovo) a hlavnou zložkou vysielať sú pritom rôzne hudobné diela, zväčša z nonartificiálnej sféry.

Z rozhovoru s pani učiteľkou Ivetkou Sopkovou, ktorá vyučuje tento predmet, vyplynul, pre naše skúmanie dôležitý, poznatok. Ide o skutočnosť, že učebné osnovy sú písané veľmi stručne, v bodoch, a preto ponúkajú priestor pre rôznu pedagogickú interpretáciu (je to iné v porovnaní s inými napríklad humanitnými či prírodovedeckými predmetmi). Túto skutočnosť vníma ako výhodu, ktorá jej umožňuje slobodne zapájať do vyučovacieho procesu mnoho individuálnych postrehov a impulzov. Na strane druhej si to vyžaduje od pedagóga nepretržitú prípravu a hľadanie stále nových prostriedkov ako mladým priblížiť hudobné alebo všeobecne kultúrne dianie. Môže sa ľahko stať, že učiteľ, ktorí je buď plne časovo vyťažený alebo je menej iniciatívny, sklzne pri vyučovaní tohto predmetu k monotónnemu a málo živému štýlu či stereotypu. Pozorovanie pedagogického prístupu tejto konkrétnej pani učiteľky bolo pre nás pozitívnou skúsenosťou, ktorá ostro kontrastovala s prístupom pedagóga, s ktorým sme prišli do kontaktu počas povinnej vysokoškolskej praxe na strednej škole. Táto pedagogička sa nielenže snaží byť informovaná o aktuálnom dianí a nových možnostiach a nápadoch, ktoré by sa dali v rámci vyučovacích hodín využiť, ale dokonca sa spolu s kolegyňami priamo podieľajú na výbere celoškolských podujatí (hlavne výchovných koncertov), aby sa uistili, že žiaci absolvujú skutočne prínosné predstavenie, nielen akési zaplnenie času povinne určeného na kultúrne podujatie. Mohli by sme preto konštatovať, že individuálny kreatívny prístup pedagóga je pri vyučovaní umelecko-výchovných predmetov kľúčový. Učiteľ sa stáva pre študentov vzorom, sprostredkovateľom kvality v hudobnej percepcii, tým, ktorý ich zoznamuje s pre nich novými oblasťami a „zákutiami“ hudby. Učiteľ je tým, ktorý ovplyvňuje a kultivuje ich hudobný vkus hlavne tak, že im otvára nové obzory, s ktorými sa v médiách nestretnú. Z uvedeného vyplýva, že ak hovoríme o možnostiach školy ovplyvňovať hudobný vkus mládeže, pod pojmom škola musíme rozumieť ani nie tak všeobecné učebné plány a štandardy regulujúce výučbu umelecko-výchovných predmetov, ale konkrétnych pedagógov a ich individuálny prístup k žiakom, založený na osobnostnom rozmere, vďaka ktorému dokážu žiakov inšpirovať k záujmu o dovtedy nepoznané sféry. Podobne hodnotí povolanie učiteľa (umeleckej výchovy) aj Pirníková, ktorá o učiteľovi píše, že: „ak je jeho umelecký svet dostatočne plastický a vnútorne presvedčivý, môže ním inšpirovať a ovplyvniť vnímanie svojich žiakov a zverencov, pretože sila a pôsobenie umeleckej výchovy spočívajú predovšetkým v ich autenticite, v možnosti odkrývať a pestovať tvorivý potenciál, prirodzený prejav jedinca sólovo aj v kontexte, v jeho citovej rezonancii s okolím.“ (Pirníková 2012: 88).

Hlbšie poznanie problematiky si vyžaduje omnoho detailnejšiu analýzu mediálnej politiky a jej dopadu na mladú generáciu. Náš referát predstavuje len vstupný náhľad do tejto témy. V jeho závere uvádzame popis a výsledky stretnutia so študentmi gymnázia, počas ktorého sme pripraveným dotazníkom zisťovali ich hudobné preferencie a prostredníctvom invenčnej motivácie sme aktivizovali ich procesy hudobného vnímania.

Študenti boli prostredníctvom dotazníka poverení troma úlohami. Každá z nich súvisela s hudobnými ukážkami, ktoré sme im postupne prezentovali. Hudobné ukážky boli nasledovné:

Darček pre mamu: 1. Frederic Chopin – Nocturno B-mol Op.9 č.1.; 2. slovenská rocková skupina Team – V karavane dní; 3. spevák Karel Gott – Je jaká je; 4. Giacomo Puccini – ária Rodolfa (z opery Bohéma); 5. slovenský hip-hopový spevák Rytmus – Mama

Pieseň na Vianočný večierok v škole: 1. G.F. Händle – Alleluia; 2. slovenská koleda Búvaj dieťa krásne; 3. J.S. Bach – Christmas Oratorio part 3; 4. popová skupina Wham – Last Christmas; 5. violončelista Piano Guys – Carol of the Bells; 6. slovenská rocková skupina Iné kafe – Vianoce

Dej filmu: 1. Ottorino Respighi – Roman Festivals 1.part: Circus Games; 2. Harry Gregson Williams – Narnia: The Battle Song

V prvej úlohe mali študenti po vypočutí ukážok vybrať pieseň, ktorú by venovali svojej mame k sviatku. Číslami od 1 do 5 (1 najlepšie, 5 najhoršie) mali označiť ukážky podľa toho, ako ich oslovili. Ku každej mali napísať aj komentár, prečo by danú skladbu vybrali/nevybrali. V tejto úlohe sme sledovali, aký význam prikladajú svojim vlastným preferenciám, či sú pre nich smerodajné a nakoľko sa vedia vcítiť do preferencií inej osoby (v tomto prípade mamy). V druhej úlohe išlo o podobný princíp určovania hierarchie vkusových preferencií v rámci ponúkaného výberu, ale tentoraz vyberali skladby na Vianočný večierok. Tu sme sledovali nakoľko sa nechajú ovplyvniť preferenciou skupiny (prichádzajúcej na večierok) pri rozhodovaní a taktiež či zameranie na určitú udalosť určuje ich hudobnú preferenciu. Taktiež mali možnosť doplniť vlastný výber hudby. V tretej úlohe si mali predstaviť, že vchádzajú do kinosály, v ktorej už beží film a oni počujú zatiaľ len hudbu a mali napísať pocitové zážitky z „filmu“, ktorý poznali len na základe počutej hudby. Sledovali sme pri tom ich hudobnú predstavivosť, spojenie hudobných prostriedkov s vizuálnymi a taktiež ako ich dovtedajšie hudobno-vizuálne skúsenosti ovplyvnili ich popis.

Prvá ukážka bola orchestrálne koncertná skladba, v ktorej sú prítomné naratívne postupy a druhá ukážka bola zámerne z pre nich známeho filmu.

Štatisticky je možné výsledky vyhodnotiť nasledovne: Z prvej úlohy bola najvyššie hodnotená baladická pieseň skupiny Team (priemer 2,2), najmenší záujem bol venovaný skladbe od Rytmusa (4,2). Druhou v poradí bolo Chopinove Nocturno (2,7). Preferencia Pucciniho árie (3,6) bola prekonaná piesňou Karla Gotta (3,1). V druhej úlohe bola najvyššie hodnotená pieseň skupiny Wham (1,2 – takmer jednohlasne najlepšia pieseň na večierok), druhí boli Iné kafé (2,3), na treťom mieste Piano Guys (3,0), na štvrtom koleda *Búvaj dieťa krásne* (3,5), na piatom Händlova Alleluia (3,6) a na poslednom Bachove Oratórium (4,7).

Z realizácie prvých dvoch úloh sme odvodili niekoľko zaujímavých faktov. Žiaci pri popisovaní svojho výberu najmä v prvej úlohe používali zväčša veľmi expresívne výrazy, či už pozitívne alebo negatívne (napríklad: to je nuda, zaspávam, to je úplne super!, fakt najlepšia pesnička, zomieram pri tom, úplne proti môjmu vkusu, pecka krásne!). Pravdepodobne je táto skutočnosť určená aj vekom, ale vypovedá to trochu aj o ich výbere. Málokedy označili niečo ako priemerné, skôr sa zameriavali na extrémny – označili skladbu buď za veľmi peknú podľa nich alebo sa im veľmi nepáčila. Typická je teda pre nich pri preferencii polarita vyjadrovania. Napriek tomu, že mali v prvej úlohe vyberať skladbu pre mamu, riadili sa často svojim vkusom (napr. mne sa to nepáči, to by som mame neurobil; mama má taký vkus ako ja;...). Približne tretina žiakov uprednostnila svoje preferencie. Avšak zvyšné dve tretiny prihliadali na to, čo je asi podľa vkusu ich mamy (napr. moja mama má rada také pomalé piesne; Team je skupina maminej mladosti; mama nemá rada rap; Gott je jej obľúbený spevák; mama počúva klasiku), preto vyberali aj skladby, ktoré ich generáciu až tak nepriťahujú, ako to aj napísali do poznámky (napr. vyberám Nocturno, aj keď mňa to uspáva, ale mojej mame by sa to páčilo). Pri výbere sa riadili jednak generačnými preferenciami, ktoré sa snažili podľa svojich vedomostí určiť (staršia generácia uprednostňuje iný žáner hudby a iných interpretov ako mladí – napríklad u staršej generácie je viac preferovaná klasická hudba ako u mladých) a taktiež aj osobnosťou adresáta hudby. V druhej úlohe bol ich výber riadený najmä snahou vybrať skladbu, ktorá by bola čo najviac zábavná, aby sa na večierku nenudili a zároveň takú, ktorá by sa väčšine páčila. Pri ich odpovediach bolo možné vypožorovať, že sa usilovali prispôsobiť výberu väčšine (napr. mne osobne sa táto pieseň nepáči, ale určite by sa všetci zabavili, preto ju vyberám) a zároveň, že hudbu považovali len ako prostriedok pre zaručenie dobrej nálady (napr. nemusím také, je to nuda, nikto by netancoval). V prípade koledy *Búvaj, dieťa krásne*, väčšina žiakov, ktorí jej priradili lepšie

skóre zároveň uviedla, že ju vyberajú len preto, lebo je to tradičná koleda a asi by sa mala zahrať na Vianoce. Boli teda ovplyvňovaní naučenou konvenciou o tom, čo by sa malo zrejme počúvať v daný sviatok, nie ich osobnou preferenciou. Podobne to uvádzali aj pri skladbách od Bacha a Händla. Vo výbere jednoznačne viedla pieseň *Last Christmas*, ktorá je zároveň momentálne mediálne najhranejšou vianočnou piesňou po *Tichej noci*, ktorú väčšina študentov uviedla ako svoj vlastný dodatok k výberu. Tu je cítiť vplyv mediálnej prezentácie hudby. Pieseň *Vianoce* ich zase oslovila originálnym textom, ktorý je blízky mladej generácii.

Na základe odpovedí je možné rozdeliť žiakov, ktorí sa prieskumu zúčastnili, do určitých typových skupín. Prvá skupina sú „individualisti“ – tí dali v každom prípade na vlastný vkus a riadili sa tým, čo sa páči im a neriadili sa ani preferenciou rodiča a neovplyvnili ich ani spolužiaci (ani keď počas počúvania ukážok v triede odznegli rôzne komentáre jednotlivých skladieb). Druhá skupina by sa dala opísať ako „empatická“ a tvorila ju väčšina žiakov z triedy – táto skupina respondentov sa riadila podľa preferencií svojho okolia a dala viac nato, čo by počúvala ich mama v prvej úlohe a na to, čo by sa páčilo ľuďom na večierku v druhej úlohe. Tretia skupina je charakteristická „originalitou“, ktorú sa snažili priniesť do odpovedí – odpovedali zámerne inak ako všetci, nie preto, žeby sa riadili svojimi preferenciami, ale preto, že chceli byť zaujímaví. Žiaci z tejto skupiny sa v triede najčastejšie ozývali a komentovali ukážky alebo dianie na hodine. Poslednú skupinu by sme mohli nazvať „nezúčastnení“ – tí označili číslami skladby a ďalej svoj výber nijako nekomentovali ani nevysvetľovali. Nemali potrebu nijako sa zdieľať so svojim výberom alebo vkusom.

V tretej úlohe mali napísať stručný dej filmu alebo svoje dojmy z hudby. V komentároch k oboj ukážkam prevládala bojová alebo vojnová tematika s tým rozdielom, že pri prvej ukážke sa často vyskytovali vyjadrovania typu: napätie, strach, smútok, prehra, dramatickosť, boj, historický čas, minulosť, starovek. Pri druhej ukážke prevládali výrazy: víťazstvo, silná scéna, dobro zvíťazí, povzbudenie, významná scéna, veľkoleposť, nevzdávajú sa, hrdinovia dobojovali víťazný boj. Zaujímavé bolo aj to, že druhá ukážka im bola známa (z filmu *Narnia*) a mnohí dokázali podľa hudby presne opísať scény z filmu – významné je ako hudba ovplyvňuje vnímanie obrazu. Takmer zhodne mali žiaci pozitívne dojmy z druhej skladby a negatívne z prvej. V prvej vycítili aj čas, ktorý siahal kdesi do minulosti, pokým druhá ukážka im evokovala moderné filmy.

Celkovo hodnotíme prieskum ako prínosný pre našu oblasť skúmania a opísané výsledky nám priblížili čiastočne to, akú hudbu mladí preferujú za určitých stanovených

okolností a rovnako aj procesy, ktoré sa spájajú s vnímaním hudobného diela, prípadne faktory, ktoré toto vnímanie ovplyvňujú. Žiaci na prieskum reagovali veľmi pozitívne, zaujali ich jednotlivé úlohy a zodpovedne ich aj vyplňali. Ich pozornosť bola permanentne aktivovaná jednotlivými úlohami a prezentovaním hudobných diel a preto sa počas celého prieskumu aktívne zapájali do jeho priebehu.

Bibliografia

- BERGER, Roman. 2007. Umenie spochybňuje údajnú všemohúcnosť svetskej moci. *Sme*, 3. Novembra 2007. Dostupné z: <http://www.sme.sk/c/3567448/skladatel-roman-berger-umenie-spochybnuje-udajnu-vsemohucnost-svetskej-moci.html>
- *ISCED 1*. 2008. [online]. [cit. 20.11.2015]. Dostupné z: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/isced1_spu_uprava.pdf
- *ISCED 2*. 2008. [online] [cit. 20.11.2015]. Dostupné z: http://utv.ki.ku.sk/uploads/file/p_537.pdf
- *ISCED 3A*. 2008. [online] [cit. 20.11.2015]. Dostupné z: http://www2.statpedu.sk/buxus/docs/kurikularna_transformacia/isced3a_jun30.pdf
- PIRNÍKOVÁ, Tatiana. 2012. *Úvaha o hudobnej výchove*. In: HUDÁKOVÁ, J. – PIRNÍKOVÁ, T. – SLÁVIKOVÁ, Z. *O počutí a počúvaní hudby*. Prešov: Súzvuk, 2012. s. 88. ISBN 978-80-89188-33-8
- POLEDŇÁK, Ivan. 2005. *K hudbě v procesu komunikace a k polyestetickému potenciálu hudby*. In: POLEDŇÁK, I. *Hudebně pedagogické invence*. Praha : Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-229-6.
- POLEDŇÁK, Ivan. 2006. *(Hudební) vkus a móda (aneb na hranicích hudební estetiky, psychologie, sociologie)*. In: POLEDŇÁK, Ivan. *Hudba jako problém estetiky*. Praha: Karolinum. 2006. s.111-121. ISBN 80-246-1215-1